

VI OBYWATELSTWO UNII EUROPEJSKIEJ

1. Obywatelstwo Państwa Członkowskiego

Sprawa C-369/90¹

Mario Vinvente Micheletti i inni v. Delegación del Gobierno en Cantabria

Stan faktyczny

Pan Micheletti posiada podwójne obywatelstwo: argentyńskie i włoskie. Argentyńskie obywatelstwo nabył w związku z urodzeniem się na terytorium tego państwa, włoskie zaś, ponieważ zgodnie z obowiązującą we Włoszech zasadą prawa krwi wystarczy, iż jedno z rodziców posiada włoskie obywatelstwo (art. 1 ustawy Nr 555 z 13 czerwca 1912 r., zmienionej art. 5 Ustawy Nr 123 z 21 kwietnia 1983 r.).

W styczniu 1989 r. Ministerstwo Edukacji i Nauki Hiszpanii uznało jego dyplom ukończenia studiów uniwersyteckich w zakresie stomatologii. W marcu 1989 r. Micheletti wystąpił do władz hiszpańskich o wydanie wspólnotowej karty czasowego pobytu. Zainteresowany posługiwał się włoskim paszportem wystawionym przez włoski konsul w Rosario (Argentyna). Dnia 23 marca 1989 r. otrzymał kartę pobytu ważną przez okres 6 miesięcy. Przed upływem tego terminu wystąpił o wydanie wspólnotowej karty na pobyt stały. Zamierzał w Hiszpanii podjąć praktykę dentystryczną. Jego wniosek oraz odwołanie wniesione w trybie administracyjnym zostały oddalone. Decyzję odmowną oparto na art. 9 Kodeksu Cywilnego, zgodnie z którym w przypadku podwójnego obywatelstwa, gdy żadne z nich nie jest hiszpańskim, obywatelstwo osoby określa się stosownie do miejsca jej zamieszkania.

zapytanie prejudycjalne

Pan Micheletti skierował sprawę do sądu. Tribunal Superior de Justicia de Cantabria uznawszy, że rozwiązanie sporu wymaga interpretacji prawa wspólnotowego, zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot z następującym pytaniem, wniesionym w trybie zapytania prejudycjalnego:

Pytanie: Czy zgodnie z art. 3(c), 7, 52 (obecnie art. 43), 53 i 56 (obecnie art. 46) Traktatu WE, Dyrektywą nr 73/148 i innymi stosownymi postanowieniami wtórnego prawa wspólnotowego odnoszącego się do swobodnego

1 Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 7 lipca 1992 r., Zb. Orz. 1992, s. 4239.

przepływu osób jest prawo krajowe, które nie uznaje „praw wspólnotowych” osoby posiadającej obywatelstwo innego Państwa Członkowskiego Wspólnot Europejskich, tylko z tego względu, że osoba posiada jednocześnie obywatelstwo innego państwa niewspólnotowego i w tym państwie ma miejsce stałego zamieszkania?

Ustalenia Trybunału

9. Odpowiadając na to pytanie, Trybunał podkreślił, że art. 52 (obecnie art. 43) Traktatu przyznaje swobodę prowadzenia działalności gospodarczej osobom, które są „obywatelami Państwa Członkowskiego”.

10. Zgodnie z prawem międzynarodowym, każde Państwo Członkowskie określa warunki nabycia i utraty obywatelstwa. Jednak ustawodawstwo Państwa Członkowskiego nie może, w odniesieniu do korzystania z podstawowych swobód zawartych w Traktacie, ograniczyć skutków przyznania obywatelstwa innego Państwa Członkowskiego poprzez wprowadzenie dodatkowego warunku dla uznania tego obywatelstwa.

każde Państwo Członkowskie określa warunki nabycia i utraty obywatelstwa

11. Konsekwentnie, niedopuszczalna jest interpretacja art. 52 (obecnie art. 43) Traktatu, zgodnie z którą, gdy obywatel Państwa Członkowskiego ma także obywatelstwo państwa trzeciego, inne Państwo Członkowskie uzależnia uznanie statusu obywatelstwa takiej osoby od dodatkowych warunków, takich jak zamieszkiwanie na terytorium tego pierwszego Państwa Członkowskiego.

Państwo Członkowskie nie może uzależniać uznania statusu obywatelstwa od dodatkowych warunków

13. Zgodnie z tą interpretacją, Dyrektywa nr 73/148 przewiduje, że Państwa Członkowskie przyznają osobom określonym w art. 1 prawo wjazdu na ich terytorium za okazaniem ważnego dowodu tożsamości lub paszportu (art. 3) oraz wydają takim osobom karty pobytu (art. 4) w oparciu o dokumenty, na podstawie których osoba wjechała na terytorium tego państwa.

14. Zatem, jeśli osoba posiada jeden z dokumentów, wymienionych w Dyrektywie nr 73/148, potwierdzających jej status obywatela Państwa Członkowskiego, inne Państwo Członkowskie nie może, w oparciu o swoje ustawodawstwo krajowe, zmienić statusu tej osoby tylko z tego względu, że osoba ta posiada także obywatelstwo państwa trzeciego.

Sentencja

Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot, odpowiadając na pytanie przedstawione przez Tribunal Superior de Justicia de Cantabria postanowieniem z dnia 1 grudnia 1992 r., uznał:

Postanowienia prawa wspólnotowego odnoszące się do swobody prowadzenia działalności gospodarczej nie dopuszczają możliwości kwestionowa-

nia przez Państwo Członkowskie obywatelstwa innego Państwa Członkowskiego osoby, która jednocześnie posiada obywatelstwo państwa trzeciego, tylko z tego względu, że prawo krajowe tego państwa określa tę osobę jako obywatela państwa pozawspólnotowego.

Sprawa C-192/99²

Queen and Secretary of State for the Home Department v. Manjit Kaur

Stan faktyczny

Pani Kaur urodziła się w Kenii w 1949 r. w rodzinie azjatyckiego pochodzenia. Na podstawie Ustawy o obywatelstwie brytyjskim z 1948 r. nabyła obywatelstwo Wielkiej Brytanii i Kolonii. Nie nabyła jednak żadnej z kategorii obywatelstwa Wielkiej Brytanii i Kolonii (wprowadzonej Ustawą Imigracyjną z 1971 r.) uprawniającej do pobytu w Wielkiej Brytanii. Ustawa o obywatelstwie brytyjskim z 1981 r. potwierdziła jej status jako brytyjskiego zamorskiego obywatela. Jednak w związku z brakiem innego szczególnie upoważnienia, prawo krajowe nie przyznawało jej prawa wjazdu i pobytu w Wielkiej Brytanii.

zapytanie prejudycjalne

W 1997 r. Secretary of State for the Home Department nie wyraził zgody na przedłużenie jej pobytu w Zjednoczonym Królestwie. Sprawa trafiła do High Court of Justice of England and Wales, Queen's Bench Division, który zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot z następującymi pytaniami, wniesionymi w trybie zapytania prejudycjalnego:

Pytanie pierwsze: Czy osoba posiadająca status brytyjskiego zamorskiego obywatela, który na podstawie prawa brytyjskiego nie upoważnia takiej osoby do wjazdu i pobytu na terytorium Wielkiej Brytanii, ma prawo być traktowana jako obywatel Państwa Członkowskiego, a tym samym jako obywatel Unii:

Jaki jest skutek (jeśli jest) zgodnie z prawem wspólnotowym:

- (a) Deklaracji Wielkiej Brytanii z 1972 r. w sprawie definicji obywatelstwa, która stanowiła Aneks do Aktu Końcowego Konferencji Akcesyjnej, i
- (b) Deklaracji Wielkiej Brytanii z 1982 r. określającej obywatela Wielkiej Brytanii, i
- (c) Deklaracji Nr 2 do Traktatu o Unii Europejskiej podpisanego 2 lutego 1992 r., zgodnie z którą to prawo wewnętrzne zainteresowanego Państwa Członkowskiego decyduje, kto jest jego obywatelem i pań-

2 Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 20 lutego 2001 r., Zb. Orz. 2001, s. 1237.

stwo może złożyć oświadczenie, kogo będzie uznawało za swoich obywateli dla celów Wspólnoty.

Ustalenia Trybunału

19. Każde państwo określa warunki nabycia i utraty obywatelstwa.

każde państwo określa warunki nabycia i utraty obywatelstwa

20. Na podstawie zasad międzynarodowego prawa zwyczajowego, Wielka Brytania, w związku z jej imperialną i kolonialną przeszłością, określiła kilka kategorii brytyjskiego obywatelstwa, które różnie określają naturę związków łączących jednostkę z Wielką Brytanią.

21. Wielka Brytania określiła te prawa w ustawodawstwie krajowym, głównie w Imigracyjnym Akcie z 1971 r.

22. Kiedy Wielka Brytania przystępowała do Wspólnot Europejskich, notyfikowała pozostałym państwom w Deklaracji z 1972 r., jakie kategorie osób uznaje za swoich obywateli dla celów prawa wspólnotowego.

24. Deklaracja z 1972 r. musi być zatem traktowana jako instrument odnoszący się do Traktatu Akcesyjnego, dla celów jego interpretacji i głównie dla określenia zakresu obowiązywania Traktatu *ratione personae*.

27. Odpowiadając na pytanie 1(1)(a) i (b) należy podkreślić, że dla określenia, czy osoba jest obywatelem brytyjskim, dla celów prawa wspólnotowego należy odnieść się do Deklaracji z 1982 r., która zastąpiła Deklarację z 1972 r.

Sentencja

Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot odpowiadając na pytanie przedstawione przez High Court of Justice of England and Wales, Queen's Bench Division postanowieniem z dnia 14 kwietnia 1999 r. uznał:

Po to, żeby rozstrzygnąć, czy osoba jest obywatelem Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej dla celów prawa wspólnotowego, koniecznym jest odniesienie się do Deklaracji złożonej przez Rząd Zjednoczonego Królestwa w 1982 r. zawierającej definicję obywatelstwa, która zastąpiła Deklarację z 1972 r. stanowiącą aneks do Traktatu Akcesyjnego Zjednoczonego Królestwa i Królestwa Danii do Wspólnot Europejskich.

pojęcie obywatelstwa dla celów prawa wspólnotowego jest określane przez zainteresowane państwo

2. Prawa wynikające z obywatelstwa Unii

Sprawa C-200/02³

*Kunquian Catherine Zhu, Man Lavette Chen
v. Secretary of State for the Home Department*

Stan faktyczny

M.N. Chen posiada obywatelstwo chińskie. Jej mąż jest jednym z dyrektorów przedsiębiorstwa, w którym posiada większościowe udziały. W związku ze swoją działalnością zawodową często przyjeżdża do Europy, zwłaszcza do Wielkiej Brytanii. W 1998 r. w Chinach urodziło się ich pierwsze dziecko.

W maju 2000 r. M.N. Chen, będąc w zaawansowanej ciąży, wjechała na terytorium Wielkiej Brytanii. W lipcu tego samego roku przenieśli się do Belfastu. Dnia 16 września 2000 r. urodziła córkę Catherine, która zgodnie z art. 6 ust. 1 Irish Nationality and Citizenship Act 1956 (zmienionym w roku 2001) nabyła obywatelstwo irlandzkie. Otrzymała paszport irlandzki.

M.N. Chen wraz z córką wróciła ponownie do Wielkiej Brytanii. Tam wystąpiła o zezwolenie na długotrwały pobyt. Wskazywała, że sprawuje władzę rodzicielską nad Catherine, która jest od niej zależna uczuciowo i materialnie. Ponadto córka korzysta w Zjednoczonym Królestwie z prywatnych usług medycznych oraz odpłatnych usług pielęgnacyjnych dla dzieci. Matka posiada środki niezbędne na utrzymanie i ubezpieczenie społeczne. Secretary of State for the Home Department wydał decyzję odmowną, wskazując, iż 8-miesięczna Catherine nie korzysta z żadnego prawa wynikającego z TWE ani też z art. 5 EEA Regulation⁴.

zapytanie pre-
judycjalne

Decyzja o odmowie udzielenia zezwolenia została zaskarżona do Immigration Appellate Authority, który zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot z następującymi pytaniami:

Pytanie pierwsze: Czy art. 1 Dyrektywy Rady nr 73/148/EWG albo art. 1 Dyrektywy Rady nr 90/364/EWG przyznają Catherine, która jest małolatka i ma obywatelstwo Unii, prawo do wjazdu i pobytu na terytorium Państwa Członkowskiego?

3 Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 19 października 2004 r., Zb. Orz. 2004, s. 9925.

4 EEA Regulation – Immigration European Economic Area Regulation 2000 w art. 5 ust. 1 stanowi: "Dla celów niniejszej ustawy "osoba uprawniona do przebywania na terytorium Zjednoczonego Królestwa" oznacza każdego obywatela Państwa Członkowskiego Europejskiego Obszaru Gospodarczego, który w Zjednoczonym Królestwie jest: a) pracownikiem; b) pracownikiem na własny rachunek; c) usługodawcą; d) usługobiorcą; e) osobą samowystarczalną; f) emerytem; g) studentem; h) pracownikiem na własny rachunek, który zaprzestał działalności lub każdą osobę, do której stosuje się ust.4."

W przypadku odpowiedzi twierdzącej, czy M.N. Chen, matka Catherine, sprawująca nad nią władzę rodzicielską, posiadająca środki na ich utrzymanie i ubezpieczenie społeczne, jest uprawniona z tego tytułu do prawa pobytu?

Pytanie trzecie: Czy usługi pielęgnacyjne dla dzieci, z których korzysta Catherine, stanowią usługi w rozumieniu Dyrektywy Rady nr 73/148/EWG?

Pytanie czwarte: Czy Catherine może zostać pozbawiona prawa do pobytu w Państwie Członkowskim opartego na art. 1 Dyrektywy Rady nr 90/364/EWG z tego względu, że środki na utrzymanie i ubezpieczenie pochodzą od rodzica, który posiada obywatelstwo państwa trzeciego?

Pytanie piąte: Czy art. 18 TWE przyznaje prawo wjazdu i pobytu na terytorium Państwa Członkowskiego, nawet w przypadku, gdy to prawo nie wynika z żadnego innego przepisu prawa wspólnotowego?

Pytanie szóste: Czy w przypadku zgody na pobyt Catherine, posiadającej obywatelstwo Państwa Członkowskiego, M.N. Chen będzie korzystała z prawa pozostania razem z córką?

Ustalenia Trybunału

20. Małoletnie dziecko może korzystać z prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu. Zdolność obywatela Państwa Członkowskiego do korzystania z praw wynikających z prawa pierwotnego i wtórnego nie może być uzależniona od osiągnięcia wieku pozwalającego na samodzielne korzystanie z tych praw.

małoletni a korzystanie z praw wynikających z prawa wspólnotowego

22. Przepisy dotyczące swobody świadczenia usług nie dotyczą sytuacji obywatela Państwa Członkowskiego, który na terytorium innego Państwa Członkowskiego zamierza pozostać przez czas nieokreślony.

swoboda świadczenia usług a pobyt na czas nieokreślony na terytorium innego Państwa Członkowskiego

23. Zgodnie z art. 4 ust. 2 akapit pierwszy Dyrektywy nr 73/148 okres, przez który usługobiorca pozostaje na terytorium innego Państwa Członkowskiego w związku z korzystaniem z usługi, odpowiada okresowi świadczenia tych usług. Dlatego też w przedmiotowej sprawie wspomniana Dyrektywa nie może być podstawą do pobytu na czas nieokreślony

24. Wobec tego, że Catherine nie może korzystać z Dyrektywy nr 73/148 jako podstawy długotrwałego pobytu, sąd krajowy powinien ustalić, czy prawo to nie wynika z art. 18 TWE i Dyrektywy nr 90/364.

25. Art. 17 ust. 1 TWE stanowi, iż każda osoba posiadająca obywatelstwo Państwa Członkowskiego jest obywatelem Unii.

26. Prawo pobytu na terytorium Państw Członkowskich przewidziane w art. 18 ust. 1 TWE przyznane jest każdemu obywatelowi Unii. Z samego faktu posiadania obywatelstwa Państwa Członkowskiego, a zatem obywatel-

obywatelstwo Unii a prawo pobytu

stwa Unii, Catherine ma prawo korzystać z art. 18 ust. 1 TWE. Prawo pobytu obywatela Unii na terytorium innych Państw Członkowskich przyznane jest z zastrzeżeniem ograniczeń i warunków przewidzianych przez Traktat i przepisy przyjęte na jego podstawie.

27. Takie ograniczenia i warunki wprowadza art. 1 ust. 1 Dyrektywy nr 90/364 stanowiąc, iż Państwa Członkowskie przyznają prawo pobytu obywatelom innych Państw Członkowskich, którzy nie korzystają z tego prawa na mocy innych przepisów prawa wspólnotowego, oraz członkom ich rodzin określonym w ust. 2, pod warunkiem że oni sami oraz członkowie ich rodzin objęci są ubezpieczeniem zdrowotnym w odniesieniu do wszelkiego ryzyka w przyjmującym Państwie Członkowskim oraz mają wystarczające środki, by nie stać się obciążeniem dla systemu pomocy społecznej w przyjmującym Państwie Członkowskim w okresie ich pobytu.

28. Catherine dysponuje zarówno ubezpieczeniem zdrowotnym, jak i zapewnionymi przez matkę środkami.

29. Zainteresowany nie musi samodzielnie dysponować takimi środkami.

30. Z brzmienia art. 1 ust. 1 Dyrektywy nr 90/364 wynika, że wystarczy, aby obywatele Państwa Członkowskiego „dysponowali” takimi środkami. Przepis nie wprowadza żadnych wymogów dotyczących pochodzenia tych środków.

41. W związku z powyższym należy uznać, że art. 18 WE oraz Dyrektywa nr 90/364 nadają małoletniemu obywatelowi Państwa Członkowskiego w wieku dziecięcym, objętym stosownym ubezpieczeniem zdrowotnym i pozostającemu na utrzymaniu jednego z rodziców będącego obywatelem państwa trzeciego, którego środki wystarczają na to, aby pierwszy z wymienionych nie stał się obciążeniem dla finansów publicznych przyjmującego Państwa Członkowskiego, prawo pobytu na czas nieograniczony na terytorium tego państwa.

42. Art. 1 ust. 2 lit. b) Dyrektywy nr 90/364, przyznaje wstępny posiadaczowi prawa pobytu, którzy pozostają na jego utrzymaniu, niezależnie od obywatelstwa, prawo pobytu wraz z osobą uprawnioną. Jednak sytuacja ta nie dotyczy M.N. Chen, bowiem uprawnienie do pobytu nie może opierać się tylko na więzach uczuciowych łączących matkę z dzieckiem ani też nie wynika z prawa pobytu małoletniego dziecka.

43. Prawo pobytu członka rodziny będącego na utrzymaniu posiadacza prawa pobytu wiąże się z okolicznością, że utrzymanie materialne członka rodziny jest zapewnione przez posiadacza prawa pobytu.

pochodzenie środków zapewniających utrzymanie

prawo pobytu członka rodziny osoby uprawnionej do pobytu

44. Sytuacja w analizowanej sprawie jest dokładnie odwrotna od przedstawionych powyżej rozważań. Posiadacz prawa pobytu pozostaje bowiem na utrzymaniu obywatela państwa trzeciego. Zatem, w odniesieniu do prawa pobytu na terytorium Wielkiej Brytanii, M.N.Chen nie może występować jako wstępny na utrzymaniu Catherine w rozumieniu Dyrektywy nr 90/364.

45. Natomiast odmówienie obywatelowi Państwa Członkowskiego lub państwa trzeciego, sprawującemu opiekę nad dzieckiem, któremu art. 18 WE oraz dyrektywa 90/364 przyznają prawo pobytu, możliwości przebywania z tym dzieckiem w przyjmującym Państwie Członkowskim, pozostawiałaby skuteczności prawo pobytu tego ostatniego. Oczywiście jest przecież, że korzystanie z prawa pobytu przez małoletnie dziecko pociąga za sobą prawo tego dziecka do towarzystwa osoby sprawującej opiekę oraz możliwość zamieszkania z nim *mutatis mutandis*, w odniesieniu do art. 12 rozporządzenia nr 1612/68, *ww.* wyrok w sprawie *Baumbast i R.*, pkt 71–75).

46. Ten jeden powód wystarczy, by udzielić odpowiedzi, że jeżeli, jak w postępowaniu głównym, art. 18 WE oraz dyrektywa 90/364 przyznają prawo pobytu na czas nieograniczony w przyjmującym Państwie Członkowskim małoletniemu obywatelowi innego Państwa Członkowskiego w wieku dziecięcym, te same przepisy umożliwiają rodzicom sprawującym opiekę nad tym obywatelem przebywanie wraz z nim w przyjmującym Państwie Członkowskim.

Sentencja

Art. 18 TWE oraz Dyrektywa Rady nr 90/364/EWG z dnia 28 czerwca 1990 r. w sprawie pobytu, przyznają małoletniemu obywatelowi Państwa Członkowskiego, pozostającemu na utrzymaniu jednego z rodziców – obywatela państwa trzeciego, który również gwarantuje ubezpieczenie społeczne wystarczające, aby pobyt małoletniego nie był obciążeniem dla finansów publicznych państwa przyjmującego, prawo pobytu na czas nieokreślony na terytorium innego Państwa Członkowskiego. Rodzic sprawujący opiekę nad tym obywatelem, ma również prawo przebywania wraz z nim na terytorium przyjmującego Państwa Członkowskiego.⁵

5 Takie samo stanowisko przedstawił Rzecznik Generalny A.Tizzano w przedstawionej opinii.

Stan faktyczny

Komisja otrzymywała informacje dotyczące ustawodawstwa oraz praktyki administracyjnej organów belgijskich w związku z przyznawaniem zezwoleń na pobyt w stosunku do obywatela Unii. Szczególną uwagę Komisji zwróciła sytuacja pani De Figueiredo, obywatelki portugalskiej, która w 1999 r. wraz z trzema córkami przybyła do Belgii do swego długoletniego partnera, obywatela Belgii. Przedłożył on stosownym władzom dokument stwierdzający przyjęcie na siebie kosztów ich utrzymania. Władze belgijskie uznały, że zainteresowana nie spełnia warunku posiadania wystarczających środków, o których mowa w art. 1 Dyrektywy nr 90/364 i doręczyły jej nakaz opuszczenia terytorium państwa.

Komisja w piśmie skierowanym do Królestwa Belgii wskazała, iż jej zdaniem środkami, które należy uwzględnić nie są wyłącznie środki własne osoby, która wnosi o wydanie jej karty pobytu. Taka wykładnia, zdaniem Komisji, wynika z celu Dyrektywy, którym jest uniknięcie sytuacji, w której osoba mająca prawo pobytu staje się obciążeniem dla systemu pomocy społecznej przyjmującego Państwa Członkowskiego. Zatem na te środki mogą składać się środki należące do członka rodziny lub do osoby trzeciej, np. osoby pozostającej we wspólnym pożyciu.

Odpowiadając na pismo Komisji, władze belgijskie wyjaśniły, iż według nich art. 1 ust. 1 akapit pierwszy Dyrektywy nr 90/364 oznacza, że obywatel Unii, powołując się na tę Dyrektywę powinien posiadać własne wystarczające środki.

Komisja uznając argumenty Belgii za niezadowalające, wydała uzasadnioną opinię, nakazując podjęcie określonych środków w terminie 2 miesięcy od dnia jej otrzymania.

Komisja będąc nieusatysfakcjonowana odpowiedzią Belgii wniosła do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich skargę o stwierdzenie, na podst. art. 226 TWE, uchybienia zobowiązaniom Państwa Członkowskiego.

6 Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 23 marca 2006 r. Zb. Orz. 2006, s. 2647: http://curia.eu.int/juris/cgi-bin/form.pl?lang=pl&Submit=Szukaj&alldocs=alldocs&docj=docj&docop=docop&docor=docor&docjo=docjo&numaff=C_408%2F03&datefs=&datefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100.

Ustalenia Trybunału

34. Każdemu obywatelowi Unii przysługuje prawo do przebywania na terytorium Państw Członkowskich. Prawo to wynika z jasnego i precyzyjnego postanowienia art. 18 ust. 1 TWE, z zastrzeżeniem jedynie ograniczeń i warunków, o których mowa w tym przepisie, jak również w przepisach przyjętych w celu jego wykonania (por. wyrok C-413/99, pkt. 84 i 85).

35. Na potrzeby niniejszej sprawy ograniczenia i warunki wynikają z Dyrektywy nr 90/364.

36. Z art. 1 ust. 1 akapit pierwszy Dyrektywy wynika, że Państwa Członkowskie mogą wymagać od obywateli innego Państwa Członkowskiego, którzy pragną skorzystać z prawa pobytu na jego terytorium, by posiadali dla siebie i członków swojej rodziny ubezpieczenie zdrowotne i wystarczające środki, aby nie stać się obciążeniem dla systemu pomocy społecznej w państwie przyjmującym w okresie ich pobytu.

39. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, stosowanie warunków i ograniczeń zawartych w art. 1 ust. 1 akapit pierwszy Dyrektywy nr 90/364 powinno być realizowane z poszanowaniem ograniczeń wynikających z prawa wspólnotowego i zgodnie z zasadami tego prawa, szczególnie z zasadą proporcjonalności.

40. W wyroku C-200/02 pkt 30 i 31 Trybunał uznał, że zgodnie z brzmieniem art. 1 ust. 1 akapit pierwszy Dyrektywy nr 90/364 wystarczy, by obywatele „mieli” konieczne środki. Przepis nie zawiera żadnych wymogów określających pochodzenie tych środków. Wykładnia taka jest zasadna w związku z tym, że przepisy dotyczące podstawowych zasad, w tym również zasady swobodnego przepływu osób, powinny być interpretowane rozszerzająco.

pochodzenie środków
niezbędnych do utrzy-
mania się

41. Zdaniem Trybunału, wykładnia Dyrektywy nr 90/364 przyjmująca, iż zainteresowany powinien mieć sam takie środki bez możliwości korzystania w tej materii ze środków członka rodziny, który mu towarzyszy, dodaje jeszcze jeden warunek – pochodzenia tych środków. Takie rozumowanie stanowi nieproporcjonalną ingerencję w wykonywanie podstawowego prawa swobodnego przemieszczania się i pobytu wynikającego z art. 18 TWE i wprowadza przyjęcie środków wykraczających poza cel ustanawiany w Dyrektywie, którym jest ochrona finansów publicznych Państw Członkowskich.

pochodzenie środków
a ochrona finansów
publicznych

49. Z art. 3 Dyrektywy nr 90/364 wynika, że prawo pobytu przysługuje tak długo, jak długo osoba korzystająca z jej przepisów spełnia warunki określone w art. 1 Dyrektywy.

50. Zatem Państwo Członkowskie przez cały okres pobytu może kontrolować, czy zainteresowany spełnia warunki określone w tej materii Dyrektywą nr 90/364.

Sentencja

środki mogą pochodzić z dochodów partnera mającego miejsce zamieszkania w państwie przyjmującym

Królestwo Belgii wyłączając, przy stosowaniu Dyrektywy nr 90/364 i art. 18 TWE, możliwość korzystania z dochodów partnera mającego miejsce zamieszkania w państwie przyjmującym dla pokrycia środków, o których mowa w art. 1 ust. 1 Dyrektywy, uchybiło zobowiązaniom zawartym w art. 18 TWE i tej Dyrektywie.

Sprawa C-300/04⁷

M.G. Eman, O.B. Sevinger v. College van burgemeester en wethouders van Den Haag

Stan faktyczny

M.G. Eman i O.B. Sevinger, posiadający obywatelstwo niderlandzkie i mający miejsce zamieszkania w Oranjestad (Aruba), wystąpili przeciwko College van burgemeester en wethouders van Den Haag (Niderlandy) z powodu oddalenia przez niego ich wniosku o wpis na listę wyborczą w wyborach członków Parlamentu Europejskiego z dnia 10 czerwca 2004 r. Podstawą odmowy wpisu na listę wyborców miał być fakt, że mają oni miejsce zamieszkania na Arubie. Zdaniem M.G. Eman i O.B. Sevinger, zgodnie z art. 17 ust. 1 TWE, są oni obywatelami Unii Europejskiej. Artykuł 19 ust. 2 TWE interpretowany w świetle art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji przyznaje im, jak twierdzą, prawo głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego, nawet jeśli mają miejsca zamieszkania na terytorium, którego nazwa znajduje się w wykazie krajów i terytoriów zamorskich (zwanym dalej „KTZ”), zawartym w załączniku II do Traktatu.

zapytanie prejudycjalne

W tych okolicznościach Raad van State postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

Pytanie pierwsze: Czy część druga traktatu znajduje zastosowanie do osób posiadających obywatelstwo Państwa Członkowskiego i przebywających lub mających miejsce zamieszkania na terytorium należącym do KTZ, o którym mowa w art. 299 ust. 3 TWE, utrzymujących szczególne stosunki z tym Państwem Członkowskim?

Pytanie drugie: W przypadku udzielenia odpowiedzi negatywnej na pytanie pierwsze – czy Państwa Członkowskie mają swobodę, w świetle art. 17

7 Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 12 września 2006 r., <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=pl&newform=newform&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurftp=jurftp&alldocrec=alldocrec&docj=docj&docor=docor&docop=docop&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnrec=c=alldocnrec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&typeord=ALLTYP&allcommjjo=allcommjjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=&ddatefs=&mdatefs=&ydatefs=&ddatefe=&mdatefe=&ydatefe=&nomusuel=&domaine=CITU&mots=&resmax=100&Submit=Szukaj>.

ust. 1 zdanie drugie TWE, nadawania swego obywatelstwa osobom przebywającym lub mającym miejsce zamieszkania w KTZ, o których mowa w art. 299 ust. 3 TWE?

Pytanie trzecie: Czy wykładni art. 19 ust. 2 TWE, przy uwzględnieniu art. 189 i 190 ust. 1 TWE, należy dokonywać w ten sposób, że – poza przewidzianymi w wewnętrznych porządkach prawnych nierzadkimi wyjątkami związanymi m.in. z pozbawieniem prawa wyborczego w związku ze skazaniem w postępowaniu karnym lub ze względu na brak zdolności do czynności prawnych – posiadanie obywatelstwa Unii przez osobę przebywającą lub mającą miejsce zamieszkania na terytoriach należących do KTZ prowadzi, bez dalszych rozważań, do przyznania czynnego i biernego prawa wyborczego w wyborach do Parlamentu Europejskiego?

Pytanie czwarte: Czy postanowienia art. 17 w zw. z art. 19 ust. 2 TWE, rozważane w świetle art. 3 akapit pierwszy Protokołu zgodnie z wykładnią Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, stoją na przeszkodzie posiadaniu przez osoby niebędące obywatelami Unii czynnego i biernego prawa wyborczego w wyborach do Parlamentu Europejskiego?

Pytanie piąte: Czy prawo wspólnotowe stanowi o wymogach co do sposobu należnego naprawienia szkody [rechtsherstel], jeśli sąd krajowy stwierdziłby – między innymi na podstawie odpowiedzi Trybunału Sprawiedliwości na powyższe pytania – że odmowa wpisu na listę wyborczą w wyborach z dnia 10 czerwca 2004 r. osób przebywających lub mających miejsce zamieszkania na Antylach Niderlandzkich lub na Arubie, posiadających obywatelstwo niderlandzkie, była niesłuszną?*

Ustalenia Trybunału

27. Artykuł 17 ust. 1 zdanie drugie TWE stanowi że „obywatelem Unii jest każda osoba mająca przynależność Państwa Członkowskiego”. Bez znaczenia jest w tym względzie fakt, że obywatel Państwa Członkowskiego przebywa lub ma miejsce zamieszkania na terytorium wchodzącym w skład KTZ, o którym mowa w art. 299 ust. 3 TWE⁸.

prawa wynikające z obywatelstwa Unii w miejscu zamieszkania

28. Ponadto art. 17 ust. 2 TWE stanowi, że obywatele Unii korzystają z praw i podlegają obowiązkom przewidzianym w traktacie.

8 Zgodnie z art. 299 WE: „1. Niniejszy traktat stosuje się do [...] Królestwa Niderlandów [...]. 2. Postanowienia niniejszego traktatu stosują się do francuskich departamentów zamorskich, Azorów, Madery i Wysp Kanaryjskich.[...] 3. Szczególne zasady stowarzyszania określone w części czwartej niniejszego traktatu stosują się do krajów i terytoriów zamorskich, których lista zawarta jest w załączniku II do niniejszego traktatu.

29. Wynika z tego, iż na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że osoby posiadające obywatelstwo Państwa Członkowskiego i przebywające lub mające miejsce zamieszkania na terytorium wchodzącym w skład KTZ, o którym mowa w art. 299 ust. 3 TWE, mogą powoływać się na prawa przyznane obywatelom Unii w części drugiej traktatu.

30. Pytanie drugie dotyczy przysługującego Państwom Członkowskim, w świetle art. 17 ust. 1 zdanie drugie TWE, prawa nadawania obywatelstwa osobom przebywającym lub mającym miejsce zamieszkania w KTZ, o których mowa w art. 299 ust. 3 TWE, zostało przedłożone, w przypadku gdyby Trybunał uznał, że część druga Traktatu nie znajduje zastosowania do osoby posiadającej obywatelstwo Państwa Członkowskiego, jeżeli osoba ta przebywa lub ma miejsce zamieszkania na terytorium wchodzącym w skład KTZ.

31. Biorąc pod uwagę odpowiedź udzieloną na pytanie pierwsze, nie jest konieczne udzielenie odpowiedzi na pytanie drugie.

40. W przedmiocie pytania trzeciego Trybunał stwierdza, że postanowienia Traktatu nie zawierają reguł, które w sposób wyraźny i szczegółowy wskazywałyby osoby, którym przysługuje prawo głosowania i kandydowania do Parlamentu Europejskiego.

41. Artykuł 190 ust. 4 TWE odnosi się do procedury wyborczej. Zgodnie z jego postanowieniami wybór członków Parlamentu Europejskiego odbywa się w powszechnych wyborach bezpośrednich zgodnie z jednolitą procedurą we wszystkich państwach członkowskich lub zgodnie z zasadami wspólnymi dla wszystkich państw członkowskich.

42. Akt z 1976 r. w art. 1 stanowi, że członkowie Parlamentu Europejskiego są wybierani na zasadzie proporcjonalnej, a wybór dokonywany jest w bezpośrednich wyborach powszechnych, wolnych i tajnych. Zgodnie z art. 8 Aktu z 1976 r. z zastrzeżeniem postanowień tego aktu procedura wyborcza w każdym Państwie Członkowskim podlega przepisom krajowym, które uwzględniając ewentualnie szczególne warunki w Państwach Członkowskich, nie naruszają zasadniczo proporcjonalnego charakteru systemu wyborczego.

43. Niemniej jednak ani art. 190 TWE, ani Akt z 1976 r. nie określają w sposób wyraźny i szczegółowy osób, którym przysługuje prawo głosowania i kandydowania do Parlamentu Europejskiego.

44. Artykuły 189 i 190 TWE dotyczące Parlamentu Europejskiego nie dostarczają jakiegokolwiek jasnej odpowiedzi w tym względzie stanowiąc, że Parlament ten złożony jest z przedstawicieli narodów Państw Członkowskich, przy czym pojęcie „naród” nie jest zdefiniowane i może mieć różne znaczenie w zależności od Państwa Członkowskiego i języka Unii.

45. Z powyższych uwag wynika, że na obecnym etapie rozwoju prawa wspólnotowego określenie osób, którym przysługuje prawo głosowania i kandydowania, należy do kompetencji każdego Państwa Członkowskiego, pod warunkiem że nie narusza ono prawa wspólnotowego. Należy jednak zbadać, czy prawo to nie stoi w sprzeczności z sytuacją, jaka ma miejsce w postępowaniu przed sądem krajowym, w której obywatelom niderlandzkim mającym miejsce zamieszkania na Arubie nie przysługuje prawo głosowania i kandydowania do Parlamentu Europejskiego.

określenie osób, którym przysługuje prawo do głosowania i kandydowania do Parlamentu Europejskiego należy do kompetencji Państwa Członkowskiego

46. Należy przede wszystkim przypomnieć, że do KTZ odnoszą się szczególne zasady stowarzyszenia, ustanowione w części czwartej Traktatu (art. 182–188 TWE), co oznacza, że postanowienia ogólne traktatu nie znajdują w stosunku do KTZ zastosowania bez wyraźnego odesłania (zob. ww. wyroki: w sprawie Leplat, pkt 10 oraz w sprawie Niderlandy przeciwko Radzie, pkt 49).

47. Wynika z tego, że art. 189 i 190 TWE nie znajdują w stosunku do tych krajów i terytoriów zastosowania oraz że Państwa Członkowskie nie są zobowiązane do przeprowadzania w nich wyborów do Parlamentu Europejskiego.

48. Artykuł 3 Protokołu nr 1 do Konwencji nie sprzeciwia się takiej wykładni. Skoro postanowienia traktatu nie znajdują zastosowania w stosunku do KTZ, Parlament Europejski nie może być uznany za „ciało ustawodawcze” KTZ w rozumieniu tego artykułu. Mieszkańcy tych krajów i terytoriów mogą natomiast wyrażać swoje stanowisko w obrębie organów utworzonych w ramach stowarzyszenia między Wspólnotą i KTZ, za pośrednictwem władz, które ich reprezentują.

49. Nie można zatem skutecznie podnosić w tym względzie, że prawo wspólnotowe oddziałuje na prawo stosowane na Arubie. Takie oddziaływanie może bowiem wynikać z przepisów prawa wspólnotowego, których zakres zastosowania został rozszerzony na KTZ w ramach stowarzyszenia. W odniesieniu do pozostałych przepisów prawa wspólnotowego, jak zauważył Rzecznik Generalny w pkt 161 przedstawionej przez niego opinii, odwołując się do pkt 34 ww. wyroku w sprawie Matthews przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, pośredni wpływ prawodawstwa nie jest wystarczający, aby uznać, że prawodawstwo to wpływa na mieszkańców w taki sam sposób, jak przepisy przyjęte przez lokalne zgromadzenie ustawodawcze.

50. Ponadto nie można argumentować, że inne Państwa Członkowskie przeprowadzają wybory do Parlamentu Europejskiego w KTZ, z którymi utrzymują one szczególne stosunki. W braku szczególnych postanowień traktatu w tym względzie do Państw Członkowskich należy określenie przepisów, które będą jak najbardziej odpowiadać ich konstytucyjnemu ustrojowi.

51. Jeżeli chodzi następnie o prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego organizowanych w Niderlandach, jest ono określone w niderlandzkiej ordynacji wyborczej i przewiduje te same wymogi jak w przypadku wyborów członków drugiej izby parlamentu niderlandzkiego: prawo głosowania i kandydowania nie przysługuje w szczególności obywatelom niderlandzkim mającym faktyczne miejsce zamieszkania na Antylach Niderlandzkich lub na Arubie.

52. Jak przypomniane zostało w pkt 41–44 niniejszego wyroku, ani art. 189 i 190 TWE ani Akt z 1976 r. nie wskazują w sposób wyraźny i szczegółowy osób, którym przysługuje prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Ponadto postanowienia części drugiej Traktatu dotyczące obywatelstwa Unii nie przyznają bezwarunkowo prawa głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

zasada niedyskryminacji

53. Artykuł 19 ust. 2 TWE, który przywołany został w pytaniu prejudycjalnym, ogranicza się do zastosowania wobec tego prawa głosowania i kandydowania zasady niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową, stanowiąc, że każdy obywatel Unii mający miejsce zamieszkania w Państwie Członkowskim, którego nie jest obywatelem, ma prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Państwie Członkowskim, w którym ma miejsce zamieszkania, na takich samych zasadach jak obywatele tego państwa. Artykuł 3 akapit pierwszy lit. b) Dyrektywy 93/109 dodaje w tym względzie, że prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Państwie Członkowskim miejsca zamieszkania ma każdy obywatel Unii niebędący obywatelem tego Państwa Członkowskiego, spełniający pozostałe wymogi prawa głosowania i kandydowania w wyborach, jakie odnośne państwo stawia swoim obywatelom. Ponadto art. 5 wskazanej Dyrektywy w sposób wyraźny opiera się na założeniu, zgodnie z którym Państwo Członkowskie może ustanowić jako warunek prawa głosowania wymóg posiadania przez pewien okres miejsca zamieszkania „na terytorium wyborczym”. Z analizy art. 19 ust. 2 TWE oraz przepisów przyjętych w jego wykonaniu wynika, że nie znajduje on zastosowania do obywateli Unii mających miejsce zamieszkania w KTZ, którzy pragną skorzystać z prawa głosowania w Państwie Członkowskim, którego są obywatelami.

54. Jak zauważył Rzecznik Generalny w pkt 157 i 158 przedstawionej przez niego opinii, art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji nie sprzeciwia się temu, aby umawiające się państwa wprowadziły kryteria dotyczące miejsca zamieszkania w celu ograniczenia kręgu osób uprawnionych do głosowania i kandydowania. Europejski Trybunał Praw Człowieka, orzekając w przedmiocie prawa głosowania, uznał w tym względzie, że obowiązek posiadania miejsca zamieszkania na terytorium krajowym w celu brania udziału w gło-

waniu stanowi wymóg, który sam w sobie nie jest nieracjonalny lub arbitralny i który z wielu względów jest uzasadniony (wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 19 października 2004 r. w sprawie Melnitchenko przeciwko Ukrainie, *Recueil des arrêts et décisions*, 2004 X, pkt 56). Trybunał ten uznał ponadto, że bardziej rygorystyczne wymogi mogą zostać ustanowione w odniesieniu do kandydowania niż w przypadku prawa głosowania (ww. wyrok w sprawie Melnitchenko przeciwko Ukrainie, pkt 57).

55. W świetle powyższych uwag nie wydaje się, aby kryterium dotyczące miejsca zamieszkania było co do zasady niewłaściwe przy określaniu kręgu osób posiadających prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

56. Wnoszący odwołanie w postępowaniu przed sądem krajowym oraz Komisja zwracają jednak uwagę, że niderlandzka ordynacja narusza zasadę równego traktowania przez fakt, że przyznaje prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego wszystkim obywatelom niderlandzkim mającym miejsce zamieszkania w państwach trzecich, podczas gdy prawo takie nie przysługuje obywatelom niderlandzkim mającym miejsce zamieszkania na Antylach Niderlandzkich lub na Arubie.

57. Należy w związku z tym przypomnieć, że zasada równego traktowania lub zasada niedyskryminacji, które należą do ogólnych zasad prawa wspólnotowego, wymagają, aby porównywalne sytuacje nie były traktowane w różny sposób i aby różne sytuacje nie były traktowane w identyczny sposób, chyba że takie traktowanie jest obiektywnie uzasadnione (wyroki: z dnia 6 grudnia 2005 r. w sprawach połączonych C-453/03, C-11/04, C-12/04 i C-194/04 ABNA i in., *Zb.Orz. str. I-10423*, pkt 63 oraz z dnia 10 stycznia 2006 r. w sprawie C-344/04 IATA i ELFAA, *Zb.Orz. str. I-403*, pkt 95).

58. W niniejszej sprawie za właściwe należy uznać porównanie obywatela niderlandzkiego mającego miejsce zamieszkania na Antylach Niderlandzkich lub na Arubie z obywatelem niderlandzkim mającym miejsce zamieszkania w państwie trzecim. Wspólną cechą tych osób jest to, że posiadają obywatelstwo niderlandzkie oraz że nie mają miejsca zamieszkania na terytorium Niderlandów. Niemniej jednak w traktowaniu tych dwóch osób zachodzi różnica, ponieważ drugiej z nich przysługuje prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego organizowanych w Niderlandach, podczas gdy pierwsza z nich takiego prawa nie posiada. Taka różnica w traktowaniu musi być uzasadniona w sposób obiektywny.

59. W trakcie rozprawy rząd niderlandzki stwierdził, że celem niderlandzkiej ordynacji wyborczej było umożliwienie głosowania obywatelom niderlandzkim z Niderlandów mającym miejsce zamieszkania za granicą, w sytuacji gdy zakłada się, że obywatele ci zachowują nadal więzi ze społeczeń-

stwem niderlandzkim. Z wyjaśnień przedstawionych przez ten rząd na rozprawie wynika również, że obywatelowi niderlandzkiemu przenoszącemu się z Aruby do państwa trzeciego przysługuje prawo głosowania tak samo jak obywatelowi niderlandzkiemu przenoszącemu się z Niderlandów do państwa trzeciego, podczas gdy prawa tego nie posiada obywatel niderlandzki mający miejsce zamieszkania na Arubie.

60. W związku z tym cel ustawodawcy niderlandzkiego, jakim jest przyznanie prawa głosowania i kandydowania obywatelom niderlandzkim, którzy posiadają lub posiadali więzi z Niderlandami, mieści się w zakresie swobodnego uznania przysługującego temu ustawodawcy w odniesieniu do organizacji wyborów. Należy jednak stwierdzić, że rząd niderlandzki nie wykazał w wystarczający sposób, że podnoszona różnica w traktowaniu między obywatelami niderlandzkimi mającymi miejsce zamieszkania w państwie trzecim oraz tymi, którzy mają miejsca zamieszkania na Antylach Niderlandzkich lub na Arubie, jest obiektywnie uzasadniona i że nie stanowi ona naruszenia zasady równego traktowania.

61. Mając na względzie powyższe uwagi, na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, że o ile na obecnym etapie rozwoju prawa wspólnotowego nie stoi na przeszkodzie, aby Państwa Członkowskie – pod warunkiem że nie naruszają prawa wspólnotowego – określiły zasady prawa głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego, odwołując się do kryterium miejsca zamieszkania na terytorium, na którym organizowane są wybory, zasada równego traktowania sprzeciwia się, aby przyjęte kryteria prowadziły do różnego traktowania obywateli znajdujących się w porównywalnych sytuacjach bez obiektywnego uzasadnienia takiej różnicy.

62. W pytaniu czwartym Raad van State chce ustalić, czy art. 17 i 19 ust. 2 TWE, rozważane w świetle art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji, stoją na przeszkodzie przyznaniu osobom niebędącym obywatelami Unii prawa głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

63. Należy stwierdzić, zgodnie ze stanowiskiem rządu niderlandzkiego i Komisji, że pytanie to nie ma żadnego związku ze sporem przed sądem krajowym, ponieważ wnoszący odwołanie w tym sporze są obywatelami Unii, a zatem nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na rzezone pytanie.

64. W każdym razie Trybunał wydał w dniu dzisiejszym wyrok w sprawie C-145/04 Hiszpania przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, dotychczas nieopublikowany w Zbiorze, który w razie potrzeby dostarcza szczegółowych wyjaśnień w tej kwestii.

65. W pytaniu piątym Raad van State chce ustalić, czy prawo wspólnotowe stanowi o wymogach co do sposobu należytego naprawienia szkody [rechtsherstel], jeśli sąd krajowy stwierdziłby – między innymi na podstawie

odpowiedzi Trybunału na powyższe pytania – że odmowa wpisu osób przebywających lub mających miejsce zamieszkania na Antylach Niderlandzkich lub na Arubie, posiadających obywatelstwo niderlandzkie na listę wyborczą w wyborach członków Parlamentu Europejskiego z dnia 10 czerwca 2004 r., była niesłuszna.

66. W odniesieniu do tej kwestii, zgodnie z art. 12 Aktu z 1976 r., Parlament Europejski rozstrzyga spory dotyczące wyborów, jakie mogą wyniknąć na tle postanowień tego Aktu, inne aniżeli wynikające z przepisów krajowych, do których Akt się odnosi. Ponieważ określenie osób, którym przysługuje prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego należy do kompetencji każdego Państwa Członkowskiego, wynika z tego, że przepisami prawa krajowego objęte są również spory dotyczące krajowych przepisów, które określają krąg tych osób.

67. W braku uregulowań wspólnotowych w przedmiocie sporów dotyczących prawa głosowania i kandydowania do Parlamentu Europejskiego, krajowy porządek prawny każdego Państwa Członkowskiego ma wskazać właściwy sąd i określić zasady proceduralne dotyczące środków prawnych służących ochronie praw jednostek wywodzonych z prawa wspólnotowego, przy czym, po pierwsze, zasady te nie mogą być mniej korzystne aniżeli te służące realizacji praw wywodzonych z krajowego porządku prawnego (zasada równoważności) oraz, po drugie, nie mogą one uczynić wykonywania w praktyce uprawnienia przyznanego przez prawo wspólnotowe niemożliwym ani nadmiernie trudnym (zasada skuteczności) (zob. w szczególności wyrok z dnia 8 listopada 2005 r. w sprawie C-443/03 Leffler, Zb.Orz. str. I-9611, pkt 49 i 50).

zasady proceduralne dotyczące środków pracy służące ochronie praw jednostek

68. Jeżeli chodzi o ewentualne naprawienie szkody [rechtsherstel], jaką poniosła osoba, której z uwagi na przepis krajowy sprzeczny z prawem wspólnotowym odmówiono wpisu na listę wyborczą w wyborach członków Parlamentu Europejskiego, może ono nastąpić również na warunkach i zasadach określonych w prawie krajowym, przy czym te warunki i zasady muszą być zgodne z zasadą równoważności i skuteczności (zob. podobnie wyrok z dnia 9 listopada 1983 r. w sprawie 199/82 San Giorgio, Rec. str. 3595). Dla ustalenia właściwego naprawienia szkody sąd krajowy może skutecznie odwołać się do zasad dotyczących naprawienia szkody obowiązujących w przypadku naruszenia krajowych przepisów dotyczących wyborów do organów Państw Członkowskich.

69. Należy w tym kontekście ponadto przypomnieć, że zasada odpowiedzialności Państwa Członkowskiego za szkody wyrządzone jednostkom wskutek przypisywalnych mu naruszeń prawa wspólnotowego jest nierozdzielnie związana z założeniami Traktatu i że Państwo Członkowskie jest zobowiązane do naprawienia wyrządzonej szkody, w przypadku gdy celem na-

odpowiedzialności Państwa Członkowskiego za szkody wyrządzone jednostce

ruszonej normy prawnej jest przyznanie prawa jednostkom, naruszenie jest wystarczająco poważne oraz istnieje bezpośredni związek przyczynowy między naruszeniem zobowiązania nałożonego na państwo i szkodą poniesioną przez jednostkę (wyroki: z dnia 5 marca 1996 r. w sprawach połączonych C-46/93 i C-48/93 Brasserie du pêcheur i Factortame, Rec. str. I-1029, pkt 31 i 51 oraz z dnia 30 września 2003 r. w sprawie C-224/01 Köbler, Rec. str. I-10239, pkt 30 i 51), co nie wyklucza jednak, że na podstawie prawa krajowego państwo może ponosić odpowiedzialność na mniej restrykcyjnych zasadach (ww. wyrok w sprawie Brasserie du pêcheur i Factortame, pkt 66).

70. Z zastrzeżeniem prawa do odszkodowania, którego podstawę stanowi bezpośrednio prawo wspólnotowe, jeżeli przesłanki wskazane w poprzednim punkcie zostaną spełnione, naprawienie przez państwo skutków wyrządzonej szkody ma nastąpić zgodnie z prawem krajowym regulującym zasady odpowiedzialności, przy czym zasady dotyczące naprawienia szkody, ustanowione przez prawo krajowe, nie mogą być mniej korzystne niż zasady dotyczące podobnych krajowych środków prawnych i nie mogą prowadzić do uniemożliwienia otrzymania odszkodowania lub nadmiernego utrudnienia w jego otrzymaniu (ww. wyrok w sprawie Brasserie du pêcheur i Factortame, pkt 67).

71. Na pytanie piąte należy zatem udzielić odpowiedzi, zgodnie z którą krajowy porządek prawny każdego Państwa Członkowskiego ma określać środki umożliwiające naprawienie szkody w stosunku do osoby, która z uwagi na przepis krajowy sprzeczny z prawem wspólnotowym nie została wpisana na listy wyborcze w wyborach członków Parlamentu Europejskiego z dnia 10 czerwca 2004 r. i w związku z tym została wykluczona z udziału w tych wyborach. Środki te, które mogą obejmować odszkodowanie z tytułu przypisywalnej państwu szkody wywołanej naruszeniem prawa wspólnotowego, muszą być zgodne z zasadą równoważności i skuteczności.

krajowy porządek
pracy określa środki
umożliwiające na-
prawienie szkody jed-
nostce

Sentencja

1) Osoby posiadające obywatelstwo Państwa Członkowskiego i przebywające lub mające miejsce zamieszkania na terytorium wchodzącym w skład krajów i terytoriów zamorskich, o którym mowa w art. 299 ust. 3 TWE, mogą powoływać się na prawa przyznane obywatelom Unii w części drugiej TWE.

2) O ile na obecnym etapie rozwoju prawa wspólnotowego nic nie stoi na przeszkodzie, aby Państwa Członkowskie – pod warunkiem że nie naruszają prawa wspólnotowego – określiły zasady prawa głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego, odwołując się do kryterium miejsca zamieszkania na terytorium, na którym organizowane są wybory, zasada równego traktowania sprzeciwia się, aby przyjęte kryteria prowadziły do róż-

nego traktowania obywateli znajdujących się w porównywalnych sytuacjach bez obiektywnego uzasadnienia takiej różnicy.

3) Krajowy porządek prawny każdego Państwa Członkowskiego ma określać środki umożliwiające naprawienie szkody [rechtsherstel] w stosunku do osoby, która z uwagi na przepis krajowy sprzeczny z prawem wspólnotowym nie została wpisana na listy wyborcze w wyborach członków Parlamentu Europejskiego z dnia 10 czerwca 2004 r. i w związku z tym została wykluczona z udziału w tych wyborach. Środki te, które mogą obejmować odszkodowanie z tytułu przypisywalnej państwu szkody wywołanej naruszeniem prawa wspólnotowego, muszą być zgodne z zasadą równoważności i skuteczności.

Sprawa C-145/04⁹

Królestwo Hiszpanii v. Zjednoczonemu Królestwu Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, popieranemu przez: Komisję Wspólnot Europejskich

Stan faktyczny

W dniu 28 lipca 2003 r. Królestwo Hiszpanii, w następstwie dokonanej wymiany pism, skierowało do Komisji, na podstawie art. 227 TWE, zawiadomienie dotyczące Zjednoczonego Królestwa wnosząc, aby wszczęła ona przed Trybunałem Sprawiedliwości postępowanie w sprawie stwierdzenia naruszenia przeciwko temu Państwu Członkowskiemu, z uwagi na podnoszony brak zgodności European Parliament (Representation) Act 2003 [ustawy z 2003 r. o przedstawicielstwie wyborczym w wyborach do Parlamentu Europejskiego, zwanej dalej „EPRA 2003”] z prawem wspólnotowym. W odpowiedzi na to zawiadomienie Zjednoczone Królestwo w dniu 11 września 2003 r. przedstawiło Komisji swoje uwagi. W dniu 1 października 2003 r. Komisja wysłuchała przedstawicieli obydwu zainteresowanych Państw Członkowskich. Następnie Komisja zezwoliła tym państwom na przedstawienie dodatkowych uwag na piśmie, co nastąpiło w dniu 3 października 2003 r.

W dniu 29 października 2003 r. Komisja złożyła następujące oświadczenie: „W następstwie przeprowadzenia szczegółowej analizy zawiadomienia Hiszpanii i wysłuchania stron w dniu 1 października, Komisja uznaje, że Zjednoczone Królestwo rozszerzyło prawo głosowania na osoby mające

**Komisja odstepuje od
wydania uzasadnionej
opinii**

9 Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 12 września 2006 r., <http://curia.europa.eu/juris/cgi-bin/form.pl?lang=pl&newform=newform&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurftp=jurftp&alldocrec=alldocrec&docj=docj&docor=docor&docop=docop&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnrec=alldocnrec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&typeord=ALLTYP&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=145%2F04&ddatefs=&mdatefs=&ydatefs=&ddatefe=&mdatefe=&ydatefe=&nomusuel=&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Szukaj>.

miejsce zamieszkania w Gibraltarze w ramach swobodnego uznania przyznanego państwom członkowskim w prawie wspólnotowym. Niemniej jednak z uwagi na drażliwy charakter bilateralnej kwestii, która się z tym wiąże, Komisja nie wyda na obecnym etapie uzasadnionej opinii w rozumieniu art. 227 TWE i zachęca strony do znalezienia polubownego rozwiązania”.

skarga na podstawie
art. 227 TWE

Królestwo Hiszpanii wniosło, na podstawie art. 227 TWE, skargę do Trybunału Sprawiedliwości z wnioskiem o stwierdzenie, że przyjmując European Parliament (Representation) Act 2003 [ustawę z 2003 r. o przedstawicielstwie wyborczym w wyborach do Parlamentu Europejskiego - „EPRA 2003”] Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej uchybiło zobowiązaniom, które na nim ciążyą na mocy art. 189, 190, 17 i 19 TWE oraz na mocy Aktu dotyczącego wyborów członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich dołączonego do Decyzji Rady 76/787/EWWiS, EWG, Euratom z dnia 20 września 1976 r. (Dz. U. L 278, str. 1), zmienionego Decyzją Rady 2002/772/WE, Euratom z dnia 25 czerwca 2002 r. i 23 września 2002 r. (Dz. U. L 283, str. 1, zwanego dalej „Aktem z 1976 r.”).

Hiszpania na poparcie swojej skargi podnosi dwa zarzuty. W pierwszym z zarzutów zauważa, że rozszerzenie prawa głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego na osoby, które nie są obywatelami brytyjskimi w rozumieniu prawa wspólnotowego, jak stanowi EPRA 2003, narusza art. 189, 190, 17 i 19 TWE. W drugim zarzucie twierdzi, że utworzenie złożonego okręgu wyborczego narusza Akt z 1976 r. oraz zobowiązania podjęte przez rząd Zjednoczonego Królestwa w Deklaracji z dnia 18 lutego 2002 r.

Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 8 września 2004 r. Komisja została dopuszczona do udziału w niniejszej sprawie w charakterze interwenienta popierającego żądania Zjednoczonego Królestwa.

Ustalenia Trybunału

59. W zarzucie pierwszym Królestwo Hiszpanii twierdzi, że Zjednoczone Królestwo naruszyło art. 189, 190, 17 i 19 TWE przyznając QCC mającym miejsce zamieszkania w Gibraltarze prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego¹⁰. Zarzut ten opiera się na założeniu, zgodnie z którym wskazane postanowienia TWE ustanawiają związek między obywatelstwem Unii a prawem głosowania i kandydowania w wybo-

10 Artykuł 15 ERPA 2003 stanowi, że w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Gibraltarze może głosować osoba, która w dniu wyborów jest wpisana do rejestru Gibraltaru. Na podstawie art. 16 ust. 1 EPRA 2003 do rejestru może zostać wpisana osoba, która łącznie spełnia następujące przesłanki: – ma miejsce zamieszkania w Gibraltarze; – nie jest prawnie pozbawiona możliwości głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Gibraltarze (z wyjątkiem wymogu dotyczącego wieku); – jest obywatelem Wspólnoty Narodów spełniającym określone kryteria [qualifying Commonwealth citizen, zwanym dalej „QCC”] lub obywatelem Unii Europejskiej (innym niż QCC); – ma ukończone lat osiemnaście.

rach do Parlamentu Europejskiego, przy czym wskutek takiego związku prawo to przysługiwałoby jedynie obywatelom Unii.

60. Należy na wstępie przypomnieć, że Zjednoczone Królestwo przyjęło zaskarżone przez Królestwo Hiszpanii przepisy w celu podporządkowania się ww. wyrokowi Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Matthews przeciwko Zjednoczonemu Królestwu¹¹.

wyrok ETPCz w sprawie wyborów do Parlamentu Europejskiego w Zjednoczonym Królestwie

61. Jak wynika z Deklaracji z dnia 18 lutego 2002 r. Zjednoczone Królestwo zobowiązało się do „dokonania koniecznych zmian w celu umożliwienia wyborcom z Gibraltaru udziału w wyborach do Parlamentu Europejskiego w ramach okręgu istniejącego w Zjednoczonym Królestwie i na tych samych zasadach, co pozostałym wyborcom tego okręgu”.

62. Uwzględniając tę Deklarację, co do której Królestwo Hiszpanii nie zaprzecza, że stanowi ona odzwierciedlenie porozumienia zawartego między tymi dwoma państwami członkowskimi i której naruszenie Królestwo Hiszpanii podnosi zresztą w drugim zarzucie, Zjednoczone Królestwo przyjęło w stosunku do Gibraltaru przepisy ustanawiające takie same zasady dotyczące prawa głosowania i kandydowania jak zasady przewidziane w przepisach obowiązujących w Zjednoczonym Królestwie. Wyrażenie „wyborcy z Gibraltaru” należy w istocie rozumieć poprzez odniesienie do pojęcia wyborców zdefiniowanego w przepisach Zjednoczonego Królestwa.

63. Zjednoczone Królestwo, ze względów wynikających z tradycji konstytucyjnej, zadecydowało zarówno jeśli chodzi o wybory krajowe w Zjednoczonym Królestwie, jak i wybory do House of Assembly w Gibraltarze, o przyznaniu prawa głosowania i kandydowania QCC spełniającym wymogi będące wyrazem szczególnej więzi z terytorium, którego dotyczą organizowane wybory.

64. Należy w tym względzie pokreślić, że z uwagi na fakt, iż D. Matthews, „jako osoba mająca miejsce zamieszkania w Gibraltarze, została pozbawiona jakiegokolwiek możliwości wyrażenia swojej opinii w kwestii wyboru członków Parlamentu Europejskiego”, Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że niezorganizowanie wyborów do Parlamentu Europejskiego w Gibraltarze jest sprzeczne z art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji.

11 W wyroku z dnia 18 lutego 1999 r. w sprawie Matthews przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (Recueil des arrêts et décisions 1999-I), Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że nie przeprowadzając w Gibraltarze wyborów do Parlamentu Europejskiego Zjednoczone Królestwo naruszyło art. 3 Protokołu nr 1 do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie 4 listopada 1950 r. (zwanego dalej „Protokołem nr 1 do konwencji”), który stanowi, że układające się strony mają obowiązek organizowania w rozsądnych odstępach czasu wolnych wyborów, opartych na tajnym głosowaniu w warunkach zapewniających swobodę wyrażania opinii ludności w wyborze ciała ustawodawczego. Rzeczoną Trybunał w pkt 64 wyroku uznał, że skarżąca, jako osoba mająca miejsce zamieszkania w Gibraltarze została pozbawiona jakiegokolwiek możliwości wyrażenia opinii w kwestii wyboru członków Parlamentu Europejskiego.

art. 189 i 190 TWE nie wskazuje w sposób wyraźny osób, którym przysługuje prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego

65. Zdaniem Królestwa Hiszpanii rozszerzenie prawa głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego na osoby niebędące obywatelami Unii narusza art. 189, 190 17 i 19 TWE. Tymczasem art. 189 i 190 TWE nie wskazują w sposób wyraźny i szczegółowy osób, którym przysługuje prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

66. Co się tyczy art. 17 i 19 TWE, które wchodzi w skład części drugiej traktatu dotyczącej obywatelstwa Unii, jedynie art. 19 w ustępie 2 zajmuje się bezpośrednio kwestią prawa głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Artykuł ten ogranicza się do zastosowania zasady niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową przy korzystaniu z tego prawa stanowiąc, że każdy obywatel Unii mający miejsce zamieszkania w Państwie Członkowskim, którego nie jest obywatelem ma prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Państwie Członkowskim, w którym ma miejsce zamieszkania, na takich samych zasadach jak obywatele tego państwa.

67. Artykuł 190 ust. 4 TWE dotyczy procedury wyborczej w omawianych wyborach. Stanowi on, że wybór dokonywany jest w powszechnych wyborach bezpośrednich, przeprowadzanych zgodnie z jednolitą procedurą we wszystkich Państwach Członkowskich lub zgodnie z zasadami wspólnymi dla wszystkich Państw Członkowskich.

68. Akt z 1976 r. w art. 1 stanowi, że członkowie Parlamentu Europejskiego wybierani są na zasadzie proporcjonalnej, w bezpośrednich wyborach powszechnych, wolnych i tajnych. Zgodnie z art. 2 tego aktu odpowiednio do szczególnych krajowych uwarunkowań, Państwa Członkowskie mogą tworzyć okręgi wyborcze do celów wyborów do Parlamentu Europejskiego lub podzielić obszar wyborczy w inny sposób, zasadniczo nie naruszając proporcjonalnego charakteru systemu wyborczego. W rozumieniu art. 3 rzeczonego aktu Państwa Członkowskie mogą ustanowić próg minimalny w rozdziale mandatów.

69. Artykuł 8 Aktu z 1976 r. dodaje, że z zastrzeżeniem postanowień tego Aktu procedura wyborcza w każdym Państwie Członkowskim podlega przepisom krajowym, ale że przepisy te, które mogą ewentualnie uwzględniać szczególne warunki w Państwach Członkowskich, nie naruszają zasadniczo proporcjonalnego charakteru systemu wyborczego.

70. Niemniej jednak ani art. 190 TWE ani Akt z 1976 r. nie określają w sposób wyraźny i szczegółowy osób, którym przysługuje prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Postanowienia te nie wykluczają same w sobie, że osobie niebędącej obywatelem Unii, tak jak QCC mającemu miejsce zamieszkania w Gibraltarze, przysługuje prawo głosowania i kandydowania. Należy jednak zbadać, czy jak twierdzi Królestwo

Hiszpanii, między obywatelstwem Unii a prawem głosowania i kandydowania występuje wyraźny związek, który powodowałby, że prawo to jest w każdej sytuacji zastrzeżone dla obywateli Unii.

71. Artykuły 189 i 190 TWE dotyczące Parlamentu Europejskiego nie dostarczają jakiegokolwiek jasnej odpowiedzi w tym względzie stanowiąc, że Parlament ten złożony jest z przedstawicieli narodów Państw Członkowskich, podczas gdy zwrot „naród” nie jest zdefiniowany i może posiadać różne znaczenia w zależności od Państwa Członkowskiego i języka Unii.

72. Jeśli chodzi o postanowienia TWE dotyczące obywatelstwa Unii, nie można z nich wywnioskować zasady, zgodnie z którą na wszystkie pozostałe postanowienia Traktatu mogą powoływać się jedynie obywatele Unii, co oznaczałoby, że art. 189 i 190 TWE znajdują zastosowanie jedynie w stosunku do tych obywateli.

z postanowień TWE dotyczących obywatela Unii nie można wywnioskować zasady, że art. 189 i 190 ma zastosowanie jedynie w stosunku do obywateli Unii

73. Choć art. 17 ust. 2 TWE stanowi, że obywatele Unii korzystają z praw i podlegają obowiązkowi przewidzianym w Traktacie, należy stwierdzić, że Traktat przyznaje prawa, które nie są związane z posiadaniem obywatelstwa Unii czy nawet obywatelstwa Państwa Członkowskiego. Przykładowo art. 194 i 195 TWE stanowią, że prawo kierowania petycją do Parlamentu Europejskiego lub prawo kierowania skarg do Rzecznika Praw Obywatelskich nie jest zastrzeżone dla obywateli, ale przysługuje „wszystkim osobom fizycznym lub prawnym mającym miejsce zamieszkania lub statutową siedzibę w Państwie Członkowskim”.

74. Ponadto, jeżeli status obywatela Unii ma stanowić podstawowy status obywateli Państw Członkowskich, pozwalający tym spośród nich, którzy znajdują się w takiej samej sytuacji, na korzystanie z takiego samego traktowania z prawnego punktu widzenia, bez względu na ich przynależność państwową i bez uszczerbku dla wyraźnie przewidzianych w tym względzie wyjątków (wyrok z dnia 20 września 2001 r. w sprawie C-184/99 Grzelczyk, Rec. str. I-6193, pkt 31), takie ustalenie nie prowadzi koniecznie do uznania, że prawa przyznane w Traktacie są zastrzeżone dla obywateli Unii.

75. W odniesieniu do tej kwestii, w ww. wyroku w sprawie Kaur, przypominając znaczenie, jakie miała deklaracja rządu Zjednoczonego Królestwa dotycząca definicji pojęcia „obywatele” dla pozostałych umawiających się stron traktatu o przystąpieniu do Wspólnot Europejskich Królestwa Danii, Irlandii i Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Trybunał stwierdził w pkt 24 tego wyroku, że deklaracja ta pozwala na określenie zakresu zastosowania *ratione personae* przepisów wspólnotowych będących przedmiotem rzeczonoego Traktatu. Zdanie to, odczytane w jego kontekście, a w szczególności w związku z pkt 22 tego wyroku, w którym Trybunał uznał, że w Deklaracji z 1972 r. Zjednoczone Królestwo wskazało innym umawiają-

cym się stronom, jakie kategorie obywateli należało uznać za obywateli tego państwa w rozumieniu prawa wspólnotowego, dotyczy zakresu zastosowania postanowień TWE odnoszących się do pojęcia „obywatel”, takich jak postanowienia o swobodnym przepływie osób, których dotyczyło postępowanie przed sądem krajowym leżące u podstaw omawianego wyroku, a nie, jak twierdzi Królestwo Hiszpanii, ogółu postanowień Traktatu.

prawo wyborcze do Parlamentu Europejskiego innych osób niż obywatele Unii

76. Artykuł 19 ust. 2 TWE, przywołany również przez Królestwo Hiszpanii na poparcie tezy, zgodnie z którą istnieje związek między obywatelstwem Unii a prawem głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego, ogranicza się jedynie, jak zostało przypomniane w pkt 66 niniejszego wyroku, do wyrażenia zasady równego traktowania między obywatelami Unii mającymi miejsce zamieszkania w Państwie Członkowskim w odniesieniu do prawa głosowania i kandydowania. Choć z ustępu tego, podobnie jak z art. 19 ust. 1 TWE dotyczącego prawa głosowania i kandydowania obywateli Unii w wyborach lokalnych wynika, że obywatelom Państw Członkowskich przysługuje prawo głosowania i kandydowania w ich własnym kraju oraz że na Państwa Członkowskie nałożony został obowiązek przyznania tych praw obywatelom Unii mającym miejsce zamieszkania na ich terytorium, nie można z tego wywnioskować, że Państwo Członkowskie będące w sytuacji Zjednoczonego Królestwa nie mogłoby przyznać prawa głosowania i kandydowania określonym osobom, które mają ścisły związek z tym państwem, nie będąc przy tym obywatelami tego państwa lub innego Państwa Członkowskiego.

77. Ponadto skoro liczba przedstawicieli wybieranych w każdym Państwie Członkowskim jest określona w art. 190 ust. 2 TWE oraz jeżeli na obecnym etapie rozwoju prawa wspólnotowego wybory do Parlamentu Europejskiego są organizowane w każdym Państwie Członkowskim w odniesieniu do przedstawicieli wybieranych w tym państwie, rozszerzenie w danym Państwie Członkowskim prawa głosowania w tych wyborach na osoby inne niż obywatele tego państwa lub obywatele Unii mający miejsce zamieszkania na jego terytorium oddziałuje jedynie na wybór przedstawicieli wybranych w tym Państwie Członkowskim, nie wpływając ani na wybór ani na liczbę przedstawicieli wybranych w pozostałych Państwach Członkowskich.

określenie osób, którym przysługują prawa wyborcze do Parlamentu Europejskiego należy do kompetencji państwa

78. Z ogółu powyższych rozważań wynika, że na obecnym etapie rozwoju prawa wspólnotowego określenie osób, którym przysługuje prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego należy do kompetencji każdego Państwa Członkowskiego, pod warunkiem, że nie narusza ono prawa wspólnotowego, a art. 189, 190, 17 i 19 TWE nie stoją na przeszkodzie przyznaniu przez Państwa Członkowskie takiego prawa głosowania i kandydowania określonym osobom, posiadającym ścisłe więzi z tymi pań-

stwami, ale niebędącymi ich obywatelami lub obywatelami Unii mającymi miejsce zamieszkania na ich terytorium.

79. Zjednoczone Królestwo, ze względów wynikających z tradycji konstytucyjnej, zdecydowało się przyznać prawo głosowania i kandydowania QCC spełniającym wymogi będące wyrazem szczególnej więzi z terytorium, którego dotyczą organizowane wybory. W braku postanowień w traktatach wspólnotowych wskazujących w sposób wyraźny i szczegółowy osoby, którym przysługuje prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego, nie wydaje się, aby decyzja Zjednoczonego Królestwa o zastosowaniu w organizowanych w Gibraltarze wyborach do tego Parlamentu zasad głosowania i kandydowania ustanowionych w przepisach krajowych dotyczących zarówno wyborów krajowych w Zjednoczonym Królestwie, jak i wyborów do House of Assembly Gibraltar, była sprzeczna z prawem wspólnotowym.

80. Z przedstawionych powyżej względów należy stwierdzić, że Królestwo Hiszpanii nie wykazało, aby Zjednoczone Królestwo naruszyło art. 189, 190, 17 i 19 TWE przyjmując EPRA 2003, która stanowi w odniesieniu do Gibraltar, że QCC mający miejsce zamieszkania na tym terytorium i którzy nie są obywatelami wspólnotowymi, mają prawo głosowania i kandydowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego. W rezultacie zarzut pierwszy jest bezzasadny.

90. W odniesieniu do drugiego zarzutu, Trybunał Sprawiedliwości podkreśla, że zgodnie z tym, co wskazano w pkt 60 niniejszego wyroku, Zjednoczone Królestwo przyjęło zaskarżone przez Królestwo Hiszpańskie przepisy w celu podporządkowania się ww. wyrokowi Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Matthews przeciwko Zjednoczonemu Królestwu. Królestwo Hiszpanii nie podważa w tym względzie faktu, że Zjednoczone Królestwo powinno było wywiązać się z tego zobowiązania, mimo że załącznik I do Aktu z 1976 r. został utrzymany w mocy. Ponadto, jak zostało zauważone w pkt 62 niniejszego wyroku, Królestwo Hiszpanii nie kwestionuje faktu, że Deklaracja Zjednoczonego Królestwa z dnia 18 lutego 2002 r.¹² stanowi odzwierciedlenie porozumienia, do jakiego doszło między tymi dwoma

12 Akt z 1976 r. w pierwotnym brzmieniu został zmieniony decyzją 2002/772, która weszła w życie w dniu 1 kwietnia 2004 r. Przy okazji tej zmiany Królestwo Hiszpanii sprzeciwiło się zaproponowanemu przez Zjednoczone Królestwo uchyleniu załącznika I do Aktu z 1976 r., Tym niemniej do protokołu z posiedzenia Rady z dnia 18 lutego 2002 r. została wpisana następująca Deklaracja Zjednoczonego Królestwa (zwana dalej „Deklaracją z dnia 18 lutego 2002 r.”), będąca odzwierciedleniem dwustronnego porozumienia zawartego między tym państwem członkowskim a Królestwem Hiszpanii: „Przypominając art. 6 ust. 2 traktatu o Unii Europejskiej, który stanowi: »Unia szanuje prawa podstawowe zagrożone w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie 4 listopada 1950 roku, oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich, jako zasady ogólne prawa wspólnotowego«, Zjednoczone Królestwo zapewni dokonanie koniecznych zmian, w celu umożliwienia wyborcom z Gibraltar udziału w wyborach do Parlamentu Europejskiego w ramach okręgu istniejącego w Zjednoczonym Królestwie i na tych samych zasadach, co pozostałym wyborcom tego okręgu, tak aby uszanować ciężący na nim obowiązek wykonania wyro-

Państwami Członkowskimi w przedmiocie warunków, na jakich Zjednoczone Królestwo powinno podporządkować się temu wyrokowi. Co więcej, jak wynika z pkt 13 niniejszego wyroku, Rada i Komisja przyjęły rzeczoną deklarację do wiadomości.

91. W Deklaracji tej Zjednoczone Królestwo zobowiązało się do „podjęcia koniecznych zmian w celu umożliwienia wyborcom z Gibraltaru udziału w wyborach do Parlamentu Europejskiego w ramach okręgu istniejącego w Zjednoczonym Królestwie i na tych samych zasadach, co pozostałym wyborcom tego okręgu”.

92. Jak słusznie zauważają Zjednoczone Królestwo i Komisja, wyrażenia „na takich samych zasadach” nie można rozumieć w ten sposób, że przepisy Zjednoczonego Królestwa będą, bez uprzedniego przystosowania, obowiązywać wyborców z Gibraltaru, zrównując ich z wyborcami z okręgu wyborczego Zjednoczonego Królestwa, do którego zostali przyłączeni. Taka hipoteza prowadziłaby bowiem do tego, że prawo głosowania i kandydowania zostało by zdefiniowane w odniesieniu do terytorium Zjednoczonego Królestwa, wyborcy przemieszczaliby się do Zjednoczonego Królestwa dla zapoznania się z rejestrem wyborczym, głosowaliby w Zjednoczonym Królestwie lub korespondencyjnie i wnosiliby spory dotyczące wyborów przed sądy Zjednoczonego Królestwa.

93. To natomiast w celu spełnienia wymogu wynikającego z wyrażenia „na takich samych zasadach” Zjednoczone Królestwo transponowało własne przepisy w stosunku do Gibraltaru, odpowiednio je przystosowując do tego terytorium. Wyborca z Gibraltaru znajduje się zatem w położeniu podobnym do położenia wyborcy ze Zjednoczonego Królestwa i nie powinien być narażony na trudności związane ze statusem Gibraltaru, które nie pozwoliłyby mu na skorzystanie z takiego prawa głosowania lub które zniechęciłyby go do tego.

94. Należy w tym kontekście przypomnieć, że jak wynika z pkt 63 ww. wyroku w sprawie Matthews przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, umawiające się państwa dysponują szerokim zakresem swobodnego uznania przy ustanawianiu wymogów związanych z prawem głosowania. Wymogi te nie mogą jednak ograniczać rozważanych praw, prowadząc do naruszenia ich istoty, a nawet do pozbawienia ich skuteczności. Ich celem musi być realizacja zgodnego z prawem celu, a użyte środki nie mogą okazać się nieproporcjonalne (zob. również wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 2 marca 1987 r. w sprawie Mathieu-Mohin i Clerfayt przeciwko Belgii,

ku wydanego przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie Matthews przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, zgodnie z prawem Unii Europejskiej”.

seria A nr 113, pkt 52 oraz z dnia 19 października w sprawie Melnitchenko przeciwko Ukrainie, Recueil des arrêts et décisions 2004-X, pkt 54).

95. Mając na uwadze orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i okoliczność, że sąd ten uznał fakt niezorganizowania wyborów do Parlamentu Europejskiego w Gibraltarze za sprzeczny z art. 3 Protokołu nr 1 do Konwencji, ponieważ „skarżąca, jako osoba mająca miejsce zamieszkania w Gibraltarze” została pozbawiona jakiegokolwiek możliwości wyrażenia opinii w kwestii wyboru członków Parlamentu Europejskiego, nie można zarzucić Zjednoczonemu Królestwu, że przyjęło przepisy konieczne do zorganizowania takich wyborów na zasadach równoważnych *mutatis mutandis* zasadom ustanowionym w przepisach obowiązujących w Zjednoczonym Królestwie.

96. Transpozycja *mutatis mutandis* przepisów Zjednoczonego Królestwa, dokonana na terytorium Gibraltaru jest tym trudniejsza do zakwestionowania, że jak wynika z pkt 59 ww. wyroku w sprawie Matthews przeciwko Zjednoczonemu Królestwu Europejski Trybunał Praw Człowieka nie wskazał w statusie Gibraltaru jakiegokolwiek elementu świadczącego o miejscowych wymogach, które w rozumieniu art. 56 ust. 3 Konwencji należałoby uwzględnić przy stosowaniu tej Konwencji do terytorium, za którego stosunki międzynarodowe to umawiające się państwo odpowiada.

97. Z powyższych względów zarzut drugi Królestwa Hiszpanii również należy uznać za bezzasadny.

Sentencja

Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) Skarga zostaje oddalona.
- 2) Królestwo Hiszpanii zostaje obciążone kosztami postępowania.
- 3) Komisja Wspólnot Europejskich pokrywa własne koszty.

Stan faktyczny

Wniosek ten został złożony w ramach sporu między K. Tas-Hagen i R. A. Tasem a Raadskamer WUBO van de Pensioen- en Uitkeringsraad (Izbą Rady ds. emerytur i innych świadczeń na rzecz cywilnych ofiar wojennych, zwaną dalej „PUR”) dotyczącego odmowy przyznania skarżącym różnego rodzaju świadczeń, do których skarżący są w ich przekonaniu uprawnieni jako cywilne ofiary wojenne. Obaj, zdaniem Izby, nie spełniali wymogu zamieszkiwania na terytorium Niderlandów określonego w WUBO.

K. Tas-Hagen i R. A. Tas wystąpili do sądu, zaskarżając przedmiotowe decyzje PUR oddalające ich zażalenia, podnosząc w szczególności, że przesłanka zamieszkiwania w Niderlandach w chwili złożenia wniosku o świadczenie określona w art. 3 WUBO jest niezgodna z przepisami TWE dotyczącymi obywatelstwa Unii.

zapytanie prejudycjalne

Sąd krajowy postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z następującym pytaniem prejudycjalnym:

Pytanie: „Czy prawo wspólnotowe, w szczególności art. 18 TWE. nie stoi na przeszkodzie krajowemu uregulowaniu, które, tak jak w postępowaniu przed sądem krajowym, odmawia przyznania świadczenia na rzecz cywilnych ofiar wojennych wyłącznie na tej podstawie, że wnioskodawca, który posiada obywatelstwo danego Państwa Członkowskiego, w chwili złożenia wniosku nie zamieszkuje na jego terytorium, lecz na terytorium innego Państwa Członkowskiego?”.

Ustalenia Trybunału

17. W celu udzielenia na przedłożone pytanie odpowiedzi, należy w pierwszej kolejności określić, czy opisana sytuacja należy do zakresu zastosowania prawa wspólnotowego, w szczególności art. 18 ust. 1 TWE.

18. Jeżeli chodzi o podmiotowy zakres zastosowania tego przepisu, wystarczy stwierdzić, że zgodnie z art. 17 ust. 1 TWE każda osoba mająca przynależność Państwa Członkowskiego ma status obywatela Unii. Ponadto art.

13 Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 26 października 2006 r., <http://curia.europa.eu/juris/cgi-bin/form.pl?lang=pl&newform=newform&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&alldocrec=alldocrec&docj=docj&docor=docor&docop=docop&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoj=docnoj&docnoor=docnoor&typeord=ALLTYP&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&numaff=&ddatefs=&mdatefs=&ydatefs=&ddatefe=&mdatefe=&ydatefe=&nomusuel=&domaine=CITU&mots=&resmax=100&Submit=Szukaj>.

17 ust. 2 TWE łączy ze statusem obywatela Unii prawa i obowiązki przewidziane w Traktacie, do których należą prawa określone w art. 18 ust. 1 TWE.

19. Jako obywatele niderlandzcy K. Tas-Hagen i R. A. Tas korzystają ze statusu obywateli Unii zgodnie z art. 17 ust. 1 i w związku z tym mogą ewentualnie powoływać się na prawa wynikające z posiadania tego statusu, w szczególności prawo do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium Państw Członkowskich określone w art. 18 ust. 1 TWE.

20. Jeśli chodzi o przedmiotowy zakres zastosowania art. 18 ust. 1 TWE, kwestia zastosowania tego przepisu *ratione materiae* w sprawie zawisłej przed sądem krajowym została podniesiona w postępowaniu przed Trybunałem. Zdaniem PUR i niektórych Państw Członkowskich, które przedstawiły Trybunałowi swoje uwagi, przepis ten może być powoływany wyłącznie, jeżeli poza zwykłym wykonywaniem prawa do swobodnego przemieszczania się, okoliczności sprawy zawisłej przed sądem krajowym są związane z dziedziną uregulowaną przez prawo wspólnotowe w ten sposób, że prawo wspólnotowe podlega zastosowaniu w danym sporze *ratione materiae*. Zgodnie z tą interpretacją K. Tas-Hagen i R. A. Tas nie mogą powołać się w niniejszej sprawie na naruszenie art. 18 ust. 1 TWE, ponieważ świadczenia dla cywilnych ofiar wojennych nie należą do zakresu zastosowania prawa wspólnotowego.

21. W tym kontekście należy zauważyć, że na obecnym etapie rozwoju prawa wspólnotowego świadczenie takie jak to stanowiące przedmiot sporu w sprawie zawisłej przed sądem odsyłającym, którego celem jest wynagrodzenie cywilnym ofiarom wojennym uszczerbku psychicznego i fizycznego, jakiego doznali, należy do zakresu kompetencji Państw Członkowskich.

22. Jednakże Państwa Członkowskie powinny wykonywać tę kompetencję z poszanowaniem prawa wspólnotowego, w szczególności przepisów Traktatu dotyczących przyznanej wszystkim obywatelom Unii swobody przemieszczania się i przebywania na terytorium Państw Członkowskich.

kompetencja Państwa Członkowskiego a prawo wspólnotowe

23. Ponadto z orzecznictwa wynika, że celem obywatelstwa Unii, ustanowionego w art. 17 TWE, nie jest rozszerzenie przedmiotowego zakresu stosowania Traktatu na sytuacje wewnętrzne pozostające bez związku z prawem wspólnotowym (wyrok z dnia 5 czerwca 1997 r. w sprawach połączonych C-64/96 i C-65/96 Uecker i Jacquet, Rec. str. I-3171, pkt 23, i wyrok z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-148/02 Garcia Avello, Rec. str. I-11613, pkt 26).

cel obywatelstwa Unii

24. W niniejszej sprawie należy stwierdzić, że sytuacja jak ta, w której znajdują się skarżący w sprawie przed sądem odsyłającym, należy do zakresu prawa obywateli Unii do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich.

25. W związku z tym należy zauważyć, że osiedlając się w Hiszpanii, K. Tas-Hagen i R. A. Tas skorzystali z prawa przyznanego przez art. 18 ust. 1 TWE wszystkim obywatelom Unii do przemieszczania się i przebywania na terytorium państwa członkowskiego innego aniżeli to, którego są obywatelami.

26. Ponadto z akt sprawy przedstawionych Trybunałowi przez sąd odsyłający wynika jasno, że odmowne rozpatrzenie wniosków złożonych przez K. Tas-Hagen i R. A. Tasa wynika z tego, iż w chwili złożenia tych wniosków skarżący zamieszkiwali w Hiszpanii.

27. Otóż w zakresie, w jakim dla uzyskania świadczenia przewidzianego dla cywilnych ofiar wojennych takiego jak to, którego dotyczy postępowanie przed sądem odsyłającym, WUBO ustanawia wymóg, aby w chwili złożenia wniosku wnioskodawcy zamieszkiwali na terytorium Niderlandów, należy stwierdzić, że w tej sytuacji skorzystanie przez zainteresowanych z prawa do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium Państwa Członkowskiego innego niż państwo, którego mają obywatelstwo, spowodowało pozbawienie ich prawa do otrzymania tego świadczenia.

28. Z powyższych rozważań wynika, że ponieważ skorzystanie przez K. Tas-Hagen i R. A. Tasa z prawa gwarantowanego przez wspólnotowy porządek prawny miało wpływ na ich uprawnienie do uzyskania świadczenia przewidzianego przez ustawodawstwo krajowe, tego rodzaju sytuacja nie może być uważana za czysto wewnętrzną i niemającą związku z prawem wspólnotowym.

29. W związku z tym należy zbadać, czy art. 18 ust. 1 TWE, który podlega stosowaniu w sytuacji takiej jak ta w postępowaniu przed sądem odsyłającym, należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się on uregulowaniu krajowemu, które wymaga, aby wnioskodawcy świadczenia na rzecz cywilnych ofiar wojennych zamieszkiwali w chwili złożenia wniosku na terytorium Niderlandów.

zakres art. 18 ust. 1
TWE

30. Jeżeli chodzi o zakres art. 18 ust. 1 TWE, Trybunał orzekł już, że ułatwienia ustanowione przez Traktat w dziedzinie swobody przemieszczania się nie mogą wywołać pełni skutków, jeżeli obywatel Państwa Członkowskiego może zostać powstrzymany od korzystania z nich przez przeszkody dotyczące jego pobytu w przyjmującym Państwie Członkowskim ustanowione przez ustawodawstwo Państwa Członkowskiego jego miejsca zamieszkania, które powodują zaistnienie niekorzystnej dla niego sytuacji, jeżeli z nich skorzysta (wyrok z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie C-224/02 Pusa, Rec. str. I-5763, pkt 19).

regulacja krajowa
stanowiła ograniczenie
swobód zagwarantowanych w art.
18 TWE

31. Uregulowanie krajowe, takie jak w niniejszej sprawie, które stawia w mniej korzystnej sytuacji obywateli danego kraju z tego tylko powodu, że

korzystają oni ze swobody przemieszczania się i pobytu w innym Państwie Członkowskim, stanowi ograniczenie swobód gwarantowanych przez art. 18 TWE każdemu obywatelowi Unii (wyrok z dnia 18 lipca 2006 r. w sprawie C-406/04 De Cuyper, dotychczas nieopublikowany w Zbiorze, pkt 39).

32. Otóż WUBO stanowi takie ograniczenie. Uzależniając powstanie prawa do świadczeń przewidzianych na rzecz cywilnych ofiar wojennych od spełnienia przesłanki zamieszkiwania przez zainteresowanego na terytorium Niderlandów w chwili złożenia wniosku, ustawa ta może zniechęcać obywateli niderlandzkich będących w sytuacji takiej jak skarżący w postępowaniu głównym od korzystania z przysługującej im swobody przemieszczania się i przebywania poza terytorium Niderlandów.

33. Ograniczenie takie może być z punktu widzenia prawa wspólnotowego uzasadnione jedynie wtedy, gdy jest oparte na obiektywnych przesłankach interesu ogólnego niezwiązanych z obywatelstwem osób, których dotyczy i jest proporcjonalne do słusznego celu, jaki realizuje prawo krajowe (ww. wyrok w sprawie De Cuyper, pkt 40).

zasada proporcjonalności

34. Jeżeli chodzi o pierwszy wymóg, który dotyczy istnienia obiektywnych przesłanek interesu ogólnego, z postanowienia odsyłającego wynika, że u podstawy ograniczenia przez WUBO liczby potencjalnych beneficjentów świadczeń przewidzianych przez tę ustawę za pomocą wymogu zamieszkiwania na terytorium Niderlandów, leży życzenie ustawodawcy niderlandzkiego sprowadzające się do ograniczenia obowiązku solidarności względem cywilnych ofiar wojennych do tych tylko osób, które były związane ze społeczeństwem niderlandzkim w okresie wojny i po jej zakończeniu. Przesłanka zamieszkiwania na terytorium Niderlandów stanowi zatem wyraz stopnia związania tych osób ze społeczeństwem niderlandzkim.

35. Oczywiście cel dotyczący solidarności może stanowić obiektywną przesłankę interesu ogólnego. Dodatkowo konieczne jest, aby spełniony był wymóg proporcjonalności, przywołany w pkt 33 niniejszego wyroku. Z orzecznictwa wynika, że środek jest proporcjonalny, gdy pozostając zdatnym do osiągnięcia zamierzonego celu, nie wykracza poza to, co jest konieczne do jego osiągnięcia (ww. wyrok w sprawie De Cuyper, pkt 42).

36. W tym kontekście, jeżeli chodzi o świadczenia, które nie są regulowane przez prawo wspólnotowe, Państwa Członkowskie dysponują szerokimi uprawnieniami dyskrecyjnymi w określeniu kryteriów oceny tego rodzaju związku, jednakże pod warunkiem poszanowania ograniczeń ustanowionych przez prawo wspólnotowe.

37. Jednakże wymóg zamieszkiwania na terytorium Niderlandów, jak ten w postępowaniu przed sądem odsyłającym, nie może być uznany za środek zdatny do osiągnięcia zamierzonego celu.

38. Jak podniosła Rzecznik Generalna w pkt 67 i 68 opinii, wymóg zamieszkania nie może być uważany za wymóg stanowiący dostateczny wyraz związku wnioskodawców z Państwem Członkowskim, które przyznaje świadczenie, jeżeli możliwe jest, tak jak w postępowaniu przed sądem odsyłającym, że prowadzi do powstania odmiennych skutków dla osób zamieszkujących za granicą, których stopień integracji ze społeczeństwem Państwa Członkowskiego przyznającego przedmiotowe świadczenie jest z każdego punktu widzenia porównywalny [z osobami zamieszkującymi na terytorium Niderlandów].

przesłanka zamieszkiwania a zasada proporcjonalności

39. W związku z tym sformułowanie wymogu zamieszkiwania na terytorium krajowym, jak w postępowaniu przed sądem odsyłającym, związane go wyłącznie z chwilą złożenia wniosku o przyznanie świadczenia nie stanowi wymogu dostatecznie odzwierciedlającego siłę związku wnioskodawcy ze społeczeństwem, na którym spoczywa względem niego obowiązek solidarności. Z powyższych rozważań wynika, że przesłanka zamieszkiwania na terytorium krajowym narusza zasadę proporcjonalności przywołaną w pkt 33 i 35 niniejszego wyroku.

40. W świetle powyższych rozważań na przedłożone pytanie należy odpowiedzieć, że art. 18 ust. 1 TWE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu Państwa Członkowskiego, zgodnie z którym to Państwo Członkowskie odmawia przyznania swojemu obywatelowi świadczenia na rzecz cywilnych ofiar wojennych z tego tylko powodu, że w chwili złożenia wniosku wnioskodawca nie zamieszkiwał na terytorium tego Państwa Członkowskiego, lecz na terytorium innego Państwa Członkowskiego.

Sentencja

Artykuł 18 ust. 1 WE należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu Państwa Członkowskiego, zgodnie z którym to państwo członkowskie odmawia przyznania swojemu obywatelowi świadczenia na rzecz cywilnych ofiar wojennych z tego tylko powodu, że w chwili złożenia wniosku wnioskodawca nie zamieszkiwał na terytorium tego Państwa Członkowskiego, lecz na terytorium innego Państwa Członkowskiego.

Sprawa C-499/06¹⁴
Halina Nerkowska v. Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Stan faktyczny

Sąd Okręgowy w Koszalinie wystąpił do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot na mocy art. 234 TWE z następującym pytaniem prejudycjalnym:

zapytanie prejudycjalne

Czy art. 18 WE gwarantujący obywatelom Unii Europejskiej prawo do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium Państw Członkowskich, stanowi przeszkodę w obowiązywaniu uregulowania prawnego krajowego określonego w art. 5 Ustawy z dnia 29.05.1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz.U. 02.9.87 z późniejszymi zmianami)¹⁵ w zakresie, w jakim uzależnia wypłatę świadczenia rentowego z tytułu niezdolności do pracy w związku z pobytem w miejscach odosobnienia od spełnienia warunku pobytu osoby uprawnionej na obszarze Państwa Polskiego?

Sprawa C-11/06¹⁶
Morgan v. Bezirksregierung Köln

Stan faktyczny

Sąd krajowy Verwaltungsgericht Aachen (Niemcy) wystąpił do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot na mocy art. 234 TWE z następującym pytaniem prejudycjalnym:

zapytanie prejudycjalne

Czy odmówienie obywatelowi Państwa Członkowskiego stypendium edukacyjnego na pełen cykl kształcenia w innym Państwie Członkowskim z uzasadnieniem, że kształcenie to nie stanowi kontynuacji przynajmniej rocznego uczęszczania do krajowej placówki edukacyjnej w przypadku takim jak w niniejszej sprawie, jest niezgodne ze swobodą przemieszczania się przyznaną obywatelom Unii w art. 17, 18 Traktatu WE?

14 Dz.U. C 20, str. 14. Do czasu oddania niniejszego opracowania do publikacji sprawa nie została jeszcze rozstrzygnięta przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości w trybie orzeczenia prejudycjalnego.

15 Art. 5 stanowi: Świadczenia określone w ustawie przysługują w czasie pobytu osoby uprawnionej na obszarze Państwa Polskiego, chyba że niniejsza ustawa albo umowy międzynarodowe stanowią inaczej.

16 Zob. wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Verwaltungsgericht Aachen, Dz. U. C121 z 20.05.2006, s.1. Do czasu oddania niniejszego opracowania do publikacji sprawa nie została jeszcze rozstrzygnięta przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości w trybie orzeczenia prejudycjalnego.